

UNIVERSITATEA “OVIDIUS” CONSTANȚA
ȘCOALA DOCTORALĂ DE ȘTIINȚE UMANISTE
DOMENIUL DE DOCTORAT ISTORIE

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

*MIHAI EMINESCU –
JURNALISTUL POLITIC*

CONDUCĂTOR DE DOCTORAT
PROF.UNIV.DR. VIORICA MOISUC

STUDENT-DOCTORAND
MIHAI PETRE

CONSTANȚA, 2014

CUPRINS

Introducere – p.3

I. Debutul, ucenicia jurnalistică și recursul permanent la istorie – p.12

I.1 Junele unionist – p.12

I.2 Ferventul traducător – p.50

I.3 “Profesorul” de istorie – p.81

II. Publicistica eminesciană în contextul Războiului pentru Independență și a urmărilor acestuia (1877-1880) – p.123

II.1 Tânărul “corespondent de război” de la 1877 – p.123

II.2 “Basarabeanul” – p.167

II.3 “Dobrogeanul” – p.226

III. Marile campanii de presă derulate de Mihai Eminescu în perioada 1878-1883 – p.260

III.1 “Antisemit” sau “român absolut”? – p.260

III.2 “Afacerea Strussberg-Bleichröder” - Cenzorul răscumpărării căilor ferate – p.355

III.3 “Chestiunea Dunării” - Apărătorul interesului național – p.393

IV. Antiliberalismul eminescian și ultimul an de publicistică, 1883 – p.461

IV.1 Antiliberalul – p.461

IV.2 “Afacerea Warszawsky-Brătianu-Mihăilescu” – p.534

IV.3 Anul 1883 – ultimul an de publicistică și anul decesului moral al lui Mihai Eminescu – p.599

V. Internarea lui Mihai Eminescu, tratamentul și decesul controversat – p.612

V.1 Internare corectă sau reducere intenționată la tăcere? – p.612

V.2 Diagnosticul și tratamentul administrat – p.670

V.3 Decesul și cauzele sale controversate – p.768

Concluzii – p.812

Bibliografie – p.827

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT
MIHAI EMINESCU – JURNALISTUL POLITIC

Cuvinte cheie: trilogie, atac, naționalism, unionism, proces, traducător, istorie, strămoși, război, Basarabia, răpire, Dobrogea, anexare, evrei, emancipare, Bismarck, căi ferate, răscumpărare, Kalnoky, Dunăre, navigație, control, Brătianu, liberali, cumularzi, rechiziții, Transilvania, catolic, alegeri, fraudă, discurs, Grădișteanu, guvern, Carol I, internare, ospiciu, tratament, mercur, deces

Necesitatea abordării temei “Mihai Eminescu - Jurnalistul politic” în cadrul unei teze de doctorat se datorează planului secundar în care este tratată dimensiunea jurnalistică a lui Mihai Eminescu, exprimată prin discursul său politic scris, în raport cu opera sa poetică.

“Luceafărul poeziei românești” sau “poetul nepereche” sunt cele mai cunoscute epitete prin care este descris Eminescu însă doar ca expresie a geniului său poetic. Cele mai complete caracterizări ale omului Mihai Eminescu, ca expresie a operei sale totale, le realizează Nicolae Iorga și Petre Țuțea.

Marele cărturar îl considera “expresia integrală a națiunii române” iar marele filosof îl numea, într-o cascadă de aprecieri superlative, “Apollo din Cișmigiu”, “sumă lirică de voievozi” și “românul absolut”.

Prin aceste aprecieri, pe cât de sumare ca număr de cuvinte, dar pe atât de profunde și cuprinzătoare, cele două minți geniale transcend dimensiunea poetică a lui Mihai Eminescu. A vorbi despre întruparea integrală a națiunii române, cu toate trăirile sale, într-un singur individ, a considera că acel individ este de origine divină, a-l plasa în același rând cu marii conducători ai neamului românesc și într-un final, ca o cheie de boltă, a-l considera drept cel mai român dintre români, toate acestea presupun o cunoaștere profundă a întregii opere eminesciene, unde publicistica politică joacă un rol covârșitor.

Numai că, intenționat sau nu, doar o singură dimensiune eminesciană s-a imprimat în conștiința publică: cea de poet. Din păcate, activitatea sa de publicist politic este încă trecută într-un plan secundar, cu mult inferior celui liric, chiar dacă ambele planuri sunt deopotrivă geniale. Nu există domeniu al activității lui Mihai Eminescu care să fi suferit mai mult de pe urma speculațiilor decât cel al publicisticii politice. Însuși destinul poetului se află sub semnul, finalmente fatal, al influenței jurnaliste. Patimile, contradicțiile, criticile pe care le-a stârnit reverberează și astăzi, prezent când încă nu știm foarte clar de ce și cum a murit Eminescu.

Oricine parcurge articolele scrise de Eminescu își pune cu certitudine întrebarea: când a mai avut timp pentru poezie? Pentru cine îi parcurge poezia, se naște aceeași întrebare, însă în sens opus: cum a mai putut oare produce și altceva?

George Călinescu, Eugen Lovinescu, Perpessicius, Dimitrie Vatamaniuc, Petru Creția, Alexandru Oprea, Constantin Barbu, Nicolae Georgescu, Dumitru Murărașu, Theodor Codreanu, Ion Scurtu sau Gheorghe Buzatu sunt doar câțiva dintre scriitorii contemporani care s-au aplecat asupra studiului jurnalismului eminescian, în ansamblul său.

În lumina tuturor studiilor publicate despre activitatea integrală a lui Mihai Eminescu, se naște întrebarea, cine a fost mai mare: poetul sau gazetarul? “Luceafărul poeziei românești” este oare și “luceafărul presei românești”?

Teza, “Mihai Eminescu – Jurnalistul politic”, caută să răspundă numai la cea de-a doua parte a întrebării, întrucât genialitatea poetică eminesciană este incontestabilă.

Abordarea exclusivă a laturii politice, ca esență a genialității sale jurnalistice, este pe deplin justificată întrucât publicistica “românului absolut” este dominată de viața politică internă și internațională din perioada 1870-1883. Dacă extragem articolele sale politice din cadrul celor cinci volume editate, ceea ce rămâne poate fi condensat cu generozitate în paginile unui singur volum publicistic eminescian.

Lucrările publicate până astăzi fie reprezintă culegerea tuturor articolelor publicate de Mihai Eminescu în perioada 1870-1889, fie selecții ale articolelor politice fără să se fi urmărit un fir cronologic clar sau o logică jurnalistico-politică în cei 19 ani de febrilă activitate eminesciană. Nu există lucrări de specialitate care să analizeze jurnalismul politic eminescian pornind de la primele sale articole publicate în anul 1870, continuând cu desfășurarea politică internă și internațională a principalelor teme jurnalistice abordate de Eminescu și care să se oprească odată cu ultimele articole care văd lumina tiparului la începutul anului 1889.

Prezenta teză de doctorat este concepută special pentru a reflecta, la rece, jurnalismul eminescian într-o sinteză ce cuprinde peste 80% din articolele politice publicate de autor. Aceasta va încerca să facă lumină și asupra unor întrebări care încă stârnesc multiple controverse, cum ar fi cât de xenofob, ultranaționalist, reacționar dar mai ales antisemit a fost Eminescu, sau dacă a fost ceva din toate aceste caracteristici, de ce a utilizat un limbaj atât de dur împotriva liberalilor, cât subiectivism a fost în tratarea celor mai importante campanii mediatice pe care le-a derulat și, nu în ultimul rând, dacă articolele sale au influențat, în vreun fel, sfârșitul său tragic.

De asemenea, lucrarea va arăta că, pentru o bună perioadă de timp, poetul a îmbinat poezia cu jurnalismul mai mult de nevoie, decât de voie, însă din momentul în care a simțit că latura jurnalistică a vieții sale devine o datorie de apărare a identității poporului român, a granițelor Daciei Mari și a românului de rând în fața abuzurilor guvernării liberale și a intereselor economico-teritoriale internaționale, dar și singura sursă de subzistență, a plasat poezia pe planul doi și s-a concentrat pe campaniile sale de presă.

Teza de doctorat va pătrunde și în delicata temă a internării lui Mihai Eminescu la ospiciu, va încerca să aducă lumină asupra contextului național și internațional, dar mai ales asupra legalității în care se va produce aceasta. Chiar dacă nu face în mod exclusiv obiectul jurnalismului eminescian, lucrarea va încerca să răspundă și întrebării care își face tot mai mult loc în spațiul public autohton: a fost sau nu Mihai Eminescu asasinat? În plus, teza va evidenția că activitatea sa publicistică, precum și cea creatoare cu un caracter general, nu se vor opri în ziua internării sale, 28 iunie/10 iulie 1883.

Toate scenariile unui potențial asasinat sau a unei potențiale înnebuniri sunt ombilical legate de activitatea sa jurnalistică. Practic, susținătorii acestei versiuni a decesului eminescian consideră publicistica sa politică și activitatea unionistă extra-jurnalistică drept principalele cauze ale internării sale la ospiciu, atât ca măsură represivă pentru activitatea derulată până în anul 1883, cât și pentru securizarea liniștii mediatice în vederea încheierii protocolului secret de alianță dintre România și Imperiul austro-ungar. După internarea sa, se deschid teorii pe care prezenta teză va încerca să le confirme sau să le infirme: Eminescu a fost sau nu clinic sănătos în momentul internării, a fost sau nu tratat în mod eronat cu mercur injectabil pentru sifilis, boală de care suferea sau nu suferea în realitate și, ca urmare a acestui tratament dar și a posibilelor tulburărilor de natură sifilitică, perioada 1883-1889 a fost sau nu un total black-out poetico-jurnalistic.

Teza este structurată pe cinci capitole, fiecare a câte trei subcapitole, deci un total de 15 subcapitole. Capitolele sunt structurate atât cronologic, de la 1870 și până la 1889, cât și pe cele mai importante teme de campanie eminesciene.

Primul capitol tratează debutul jurnalistic fulminant al lui Mihai Eminescu, urmat de continuarea publicistică, mai mult conjuncturală decât din convingere, după ani buni de tăcere, precum și de apelul la istorie prin intermediul articolelor sale. Trebuie punctat la acest prim capitol că Eminescu își proiectase să se manifeste mai mult în proză și mai puțin jurnalistic. Practic, adevăratul său debut pseudo-jurnalistic, spunem pseudo pentru că acest debut este un mix între proză și jurnalism, ar fi trebuit să se înregistreze odată cu publicarea romanului "Geniu pustiu".

“Geniu pustiu” conține aproape toate temele primelor sale trei articole de presă, “Să facem un congres”, „În unire e tăria” și „Ecuilibrul”, semn cât se poate de clar că Eminescu își proiectase mesajul naționalisto-unionist către românii din Transilvania în cadrul unei opere în proză.

Cel mai probabil, el își va reconsidera forma de transmitere a acestor mesaje întrucât realizează că impactul unor articole bine scrise, bine țintite, cu un mesaj condensat, ar fi fost mult mai mare decât cel al unui roman în proză. În plus, inspirația pentru trei articole succinte, care puteau fi redactate într-o singură zi, venea mult mai ușor decât pentru finalizarea unui roman.

“Geniu pustiu” va rămâne nefinalizat și nepublicat până în anul 1904. Una dintre explicațiile nefinalizării sale este chiar faptul că între debut și finalul proiectat, Eminescu își atinge ținta prin intermediul celor trei articole publicate în “Federațiunea” și, astfel, renunță la finalizarea romanului care își pierduse sensul, dar mai ales tempoul prognozat pentru publicare.

Debutul eminescian nu este compus numai din cele trei articole care văd lumina tiparului în “Federațiunea” din Pesta, ci din patru, însă ultimul nu mai este publicat. Așadar, debutul jurnalistic eminescian trebuie privit prin prisma a patru și nu a trei articole, extrem de dure la adresa dualismului austro-ungar. Primele sale încercări publicistice sunt echivalente cu trecerea unui glonț pe la ureche întrucât el scapă din procesul care îi este deschis de autoritățile de la Pesta pentru conținutul articolului “Ecuilibrul”. Este greu de crezut că Eminescu ar fi supraviețuit în închisorile maghiare. Debutul arată un jurnalist de neoprit, inclusiv în limbaj, dar numai atunci când temele erau Dacia Mare, interesele naționale, binele românilor, lupta împotriva corupției și a incompetenței guvernamentale.

Cel de-al doilea subcapitol scoate în evidență că, după debut, urmează o perioadă de tăcere jurnalistică, de aproximativ șase ani. Între anii 1870 și 1876, anii debutului și ai revenirii, Eminescu se dedică poeziei, studiilor de la Viena și Berlin, activității de bibliotecar al Bibliotecii din Iași, dar mai ales celei de revizor școlar al județelor Iași și Vaslui. În toată această perioadă, el este îndrumat și ajutat de mentorul său, Titu Maiorescu, ministrul culturii și instrucțiunii publice, cel care vede geniul eminescian și încearcă să-l așeze pe acesta pe drumul cel bun.

Din păcate pentru Eminescu, ajutorul acordat de Maiorescu i se va întoarce ca un bumerang și va determina revenirea acestuia în presă, la fel de conjunctural ca și debutul. Din protejatul lui Maiorescu și al guvernării conservatoare a lui Lascăr Catargiu, Eminescu va deveni în decurs de trei luni ale anului 1876 unul dintre persecutații de guvernarea liberală a lui Ion C. Brătianu.

Așadar, în vara anului 1876 Eminescu este demis abuziv din funcția de revizor școlar și este lăsat, literalmente, pe drumuri și fără pâine. Va locui la prietenii care își vor face milă de el. Este o umilință care va fi greu suportată de marele poet, mai ales că nu greșise cu absolut nimic în activitatea sa profesională. Pentru a-și putea câștiga traiul cotidian el revine în presă la ziarul junimisto-conservator, “Curierul de Iași”. Activitatea pe care o va derula aici, pe parcursul anului 1876, arată destul de clar că el nu își dorea o carieră jurnalistică, dar că o îmbrățișează temporar în speranța găsirii unui job mai bun sau a revenirii conservatorilor la guvernare. Probabil că aceasta este principala explicație pentru conținutul și consistența jurnalismului său din anul 1876 care se reduce în cea mai mare parte la traducerea articolelor publicate în presa europeană cu privire la “chestiunea orientală”, războiul dintre Imperiul otoman și o parte a provinciilor creștine aflate sub dominația Înaltei porți. Chiar dacă va aborda tangențial și alte teme, se poate spune că anul 1876 și prima parte a anului 1877 reprezintă ucenicia jurnalistică a lui Mihai Eminescu.

Ultimul subcapitol din cadrul primului capitol punctează permanentele recursuri eminesciene la istorie, la antiteza dintre trecutul glorios și prezentul deplorabil, dintre marii domnitori și o mare parte a oamenilor de stat și a politicienilor, forme fără fond, din perioada eminesciană. El va face aproape în permanență referire la Mircea cel Bătrân, Alexandru cel Bun, Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul, Matei Basarab, Grigore Ghica III, Tudor Vladimirescu, Nicolae Bălcescu și Alexandru Ioan Cuza, ca modele de urmat pentru spectrul politic guvernamental.

Trebuie punctat aici că vremurile politice eminesciene au fost dominate de oameni de stat precum Carol I, Ion C. Brătianu, C.A. Rosetti, D.A. Sturdza, P.P. Carp, Mihail Kogălniceanu, Lascăr Catargiu. Cel puțin, liderii liberali Ion C. Brătianu și C.A. Rosetti erau criticați foarte aspru de jurnalist, el fiind singurul care va avea curajul de a-i acuza pe aceștia, nu și fără o doză de subiectivism, de trădarea intereselor naționale. Nici Carol I nu va scăpa criticilor eminesciene, dar în note decente.

De punctat aici este că pe lângă referirea la faptele de vitejie și la anvergura marilor oameni din trecut, Eminescu va proba și competența de oameni de stat a acestora cu date statistice, cu reproducerea măsurilor care determinaseră dezvoltarea Țării Românești și a Moldovei și va accentua faptul că aceștia guvernaseră țările române cu succes pentru că așezaseră pe primul loc interesul național, în antiteză cu o parte a clasei politice eminesciene care așeza, în prim-plan, interesele personale și de grup.

Cel de-al doilea capitol al prezentei teze surprinde activitatea jurnalistică a lui Mihai Eminescu din timpul Războiului de Independență, prima sa campanie media de anvergură ce este îndreptată împotriva anexării abuzive a județelor Cahul, Ismail și Bolgrad de către Imperiul țarist, precum și opiniile sale cu privire la revenirea Dobrogei la patria mamă. Această temă va face și trecerea din presa de provincie, în jurnalismul mare, cu adevărat important. Pe parcursul anului 1877 Eminescu va face joncțiunea dintre “Curierul de Iași” și „Timpul”. Este destul de probabil ca acesta să fi prins gustul publicisticii, fapt ce era dublat și de perspectivele financiare destul de strălucite de la ziarul conservator bucureștean, dar care vor rămâne o himeră.

Pe de altă parte, Eminescu își dă seama că dacă dorea ca vocea lui să fie auzită mult mai clar, mult mai strident, fără echivoc, poezia nu era de ajuns, de fapt poezia nu putea face acest lucru. Pentru ca el să vorbească despre ceea ce îl durea, pentru a sancționa derapajele puterii, pentru a da lecții de istorie și economie, pentru a sări în apărarea românilor din Transilvania, pentru a ridica o baricadă în fața tuturor celor care prejudiciuau interesele național, el trebuia să rămână în presă. Se poate spune că în perioada de la “Curierul de Iași”, el ia virusul jurnalismului, de care nu se va vindeca niciodată.

Războiul de la 1877 este tratat în cea mai mare parte în “Curierul de Iași” cu un profesionalism de catalog. El va prezenta, pas cu pas, toate mișcările frontului, care, până la un punct, erau defavorabile armatei ruse, apoi primele bombardamente turcești asupra României, intrarea țării noastre în război alături de armata rusă, chiar dacă inițial militase pentru menținerea neutralității, și va intui că punctul cheie care va determina deznodământul războiului este căderea Plevnei. Este important de subliniat că pe parcursul războiului, chiar dacă existau motive pentru atacarea mediatică a guvernării liberale, Eminescu nu va pune în pericol climatul politic intern și se va abține de la atacuri politice. Însă, de îndată ce deznodământul războiului va fi clar, mai ales în contextul pierderii Basarabiei de Sud, el nu se va sfi să critice frontal guvernul liberal pe care îl va acuza de neglijență aproape criminală în întreținerea soldaților români de pe front.

Duritatea atacurilor se va desăvârși atunci când va derula prima campanie mediatică de anvergură, cea împotriva răpirii Basarabiei de Sud de Imperiul țarist, de departe una dintre cele mai strălucite și argumentate teme jurnalistice eminesciene, ce se va derula pe două fronturi: primul, demonstrarea cu argumente istorice indubitabile că pretențiile teritoriale rusești asupra județelor Cahul, Ismail și Bolgrad erau abuzive și ilegale; al doilea, acuzarea guvernului condus de Ion C. Brătianu de neglijență și trădarea intereselor naționale.

În ceea ce privește prima parte, Eminescu va aduce în fața cititorilor o multitudine de documente istorice care probau că Basarabia era pământ românesc, cu mult înainte ca Imperiul țarist să fi existat în zonă. El mai arăta că doleanțele teritoriale rusești se bazau exclusiv pe satisfacerea unui orgoliu, întărit de forța negocierii, pe care o putere militară o avea după câștigarea unui război și nu prin forța argumentelor istorice.

Durele acuze de “preocupare de hotare”, pe care le va aduce guvernului condus de Ion C. Brătianu, se bazează atât pe faptul că încă din anul 1876 premierul liberal ar fi cunoscut care erau pretențiile teritoriale ale Imperiului țarist, în eventualitatea declanșării unui război ruso-turc, dar nu luase nicio măsură pentru blocarea acestor pretenții, cât și pe faptul că în cadrul convenției de trecere a armatei ruse pe teritoriul Principatelor Române, ce fusese încheiată în primăvara anului 1877, diplomația românească nu stipulase recunoașterea și garantarea granițelor românești, așa cum existau ele înainte de încheierea convenției. Pe fond, Eminescu avea dreptate, numai că în contextul reșezării sferelor de influență geo-politice europene niciun guvern românesc nu se putea opune materializării pretențiilor teritoriale rusești.

Carol I și guvernul de la București vor protesta energic, inclusiv în cadrul Congresului de la Berlin, însă nu vor avea niciun aliat în rândul marilor puteri europene, care își protejau propriile interese. Eminescu va fi una dintre puținele voci care vor susține public intrarea României într-un nou război, împotriva Imperiului țarist, pentru apărarea Basarabiei de Sud. Gândirea lui Eminescu, eroico-naționalistă, gravita în jurul principiului de a nu se ceda nici măcar o palmă de pământ românesc, la masa negocierilor, ci numai cu arma în mână.

Campania sa, una dintre cele mai strălucite ca argumentație și mesaj național, va fi un eșec, pentru că România va pierde județele Cahul, Ismail și Bolgrad, lucru care îl va afecta vizibil pe jurnalist în viitoarele sale articole.

Acest lucru se simte imediat, în cadrul scurtei campanii pe care o va dedica revenirii Dobrogei la patria mamă.

Chiar dacă era un motiv de bucurie națională, pentru că Eminescu percepe reintegrarea Dobrogei în România ca un troc pe Basarabia de Sud, el mută centrul de greutate al campaniei sale de la reîntregirea teritorială, la incapacitatea de administrare a noului teritoriu de către guvernul liberal. Și în acest caz, Eminescu va demonstra, cu documente, că țării noastre nu i se făcuse niciun fel de favor prin revenirea Dobrogei la patria mamă întrucât și acest pământ era, așa cum era și Basarabia de Sud, pământ istoric românesc.

Eminescu respinge ideea compensării de teritorii, județele Cahul, Ismail și Bolgrad cu Dobrogea, întrucât, pe de o parte, toate erau teritorii românești, iar pe de altă parte, pentru că țara noastră nu avea de ce să piardă, fie ea și o palmă de pământ, întrucât numai sacrificiul armatei române determinase ca războiul ruso-turc să fie câștigat de Imperiul țarist.

Supărarea sa pe guvernul liberal este evidentă atunci când el va afirma că populația băștinașă trebuie avertizată că forma de guvernare, pe care puterea de la București urma să o exercite asupra noului teritoriu, era dominată de incompetență și corupție. Mai mult, el va lansa în spațiul public și ideea organizării unui referendum local, astfel încât populația dobrogeană să se pronunțe cu privire la unirea cu patria mamă. Eminescu avea în vedere ca un astfel de referendum să se desfășoare în oglindă și în Basarabia și, astfel, populația dobrogeană să spună pe de o parte da unirii cu România, iar basarabenii să spună nu administrației rusești.

Practic, pentru Eminescu există doar pierderea Basarabiei de Sud, revenirea Dobrogei la patria mamă fiind doar un element normal. Pentru a se înțelege cât de afectat era jurnalistul de pierderea județelor Cahul, Ismail și Bolgrad, articolul dedicat intrării triumfale a armatei române în București este un articol trist, pentru că în aceeași zi avea loc transferul de administrare în Basarabia de Sud, de la cel românesc, la cel rusesc. Prețul plătit pentru obținerea Independenței naționale era de neconceput pentru jurnalist.

Cel de-al treilea capitol surprinde cea mai controversată campanie mediatică eminesciană, cea împotriva emancipării în masă a evreilor, campanie care îi va atrage și epitetul de “antisemit”, alături de alte două teme importante, răscumpărarea căilor ferate și controlul navigației pe cursul Dunării de Jos.

În ceea ce privește “chestiunea evreiască”, Eminescu va milita febril atât împotriva emancipării în masă a evreilor, cât și pentru egalitatea între drepturile românilor și ale acelor evrei care, prin existența seculară pe pământurile românești și participarea directă la evoluția statului român, își câștigaseră naturalizarea. Constituția de la 1866 stipula la articolul 7 că “însușirea de Român se dobândește, se conservă și se pierde potrivit regulilor statornicite prin legile civile. Numai streinii de rituri creștine pot dobândi împămentenirea”.

Tratatul de la Berlin, pe lângă abuzul grosolan pe care îl statua prin reglementarea și acceptarea oficială de către marile puteri europene a răpirii Basarabiei de Sud de către Imperiul țarist, ca urmare a presiunilor exercitate de Alianța Israelită Universală, prevedea în mod expres la articolul 44 că “în România, deosebirea credințelor religioase și a confesiunilor nu va putea fi opusă nimănui ca un motiv de excludere sau de incapacitate în ceea ce privește bucurarea de drepturi civile și politice, admiterea în sarcini publice funcțiuni și onoruri, sau exercitarea diferitelor profesii și industrii în orice localitate ar fi. Libertatea și practica exterioară a oricărui cult vor fi asigurate tuturor supușilor pământeni ai Statului Român, precum și străinilor și nu se va pune nici un fel de piedică atât organizației ierarhice a diferitelor comunități religioase, cât și raporturilor acestora cu capii lor spirituali. Naționalii tuturor Puterilor, comercianți sau alții, vor fi tratați în România fără deosebire de religie, pe piciorul unei desăvârșite egalități”.

Întreaga campanie eminesciană este concentrată pe două mari direcții: opoziție totală, vehementă, față de imixtiunea marilor puteri europene în treburile interne de stat, acestea făcând presiuni fabuloase pentru ca România să reglementeze emanciparea în masă a evreilor; susținerea la fel de fermă a egalității între drepturile românilor și cele ale evreilor care locuiau de mai multe generații pe pământurile românești, care derulaseră activități productive și își aduseseră contribuția la ridicarea și dezvoltarea Principatelor Române.

Cu alte cuvinte, Eminescu se opunea egalității între drepturile românilor și cele ale evreilor care nu aveau rădăcini seculare în România, care nu făceau parte din clasa productivă și care emigraseră masiv în ultimii ani, cu precădere în Moldova. El își va susține punctul de vedere apelând la date statistice care demonstau că în zonele unde aflul de populație de rit mozaic era extrem de consistent, rata mortalității în rândul populației române era mai mare decât cea a nașterii, în timp ce în cazul evreilor, lucrurile stăteau invers. Astfel, exista pericolul ca, într-un anumit interval de timp, majoritatea română să devină minoritate iar minoritatea evreiască să devină majoritate. De asemenea, Eminescu scotea în evidență că principalele îndeletniciri ale evreilor proaspăt emigrați din Galiția și Rusia și stabiliți în Moldova nu erau legate de activități productive, utile dezvoltării României, ci se concentrău fie pe acordarea de împrumuturi pentru consumul românilor cu o camătă exorbitantă (urmând ca, ulterior, să îi deposeze pe aceștia de bunuri pentru că nu puteau achita suma împrumutată), fie pe vânzarea de băuturi spirtoase contrafăcute (fapt care creștea gradul de promiscuitate al vieții țaranului român și afecta sănătatea acestuia), fie pe luarea în arendă a pământurilor marilor moșieri pe sume foarte mari, fapt care ducea la o înăsprire a condițiilor de muncă pentru țărani români care lucrau pământurile în cauză.

În concluzie, Eminescu arăta că evreii care emigraseră recent în Moldova aveau mai degrabă un public rol toxic decât pozitiv, fiind orientați pe consolidarea propriilor poziții socio-economice, prin îndatorarea și înșelarea populației băștinașe românești. Totodată, el mai arăta că o parte a marilor puteri europene, care cereau imperativ emanciparea evreilor în România, fie adoptau măsuri antisemite pentru protejarea propriei populații de același efect nociv pe care evreii din Moldova îl exercitau asupra majorității românilor, fie ajunseseră la emanciparea în masă a propriilor evrei numai după o lungă perioadă de legi restrictive, unele chiar persecutorii. Cu alte cuvinte, jurnalistul nu tolera lecții de la marile puteri europene care chiar își persecutaseră propriile comunități evreiești, în condițiile în care România devenise una dintre destinațiile preferate de emigrare datorită legislației extrem de permissive.

Eminescu nu se folosește decât de informații statistice, de realitățile din Moldova, de experiența altor state, întreaga campanie desfășurându-se pe un fundal antisemit european. Ca dovadă că întreaga sa campanie este corectă, Adunarea deputaților va hotărî respingerea articolului 44 din Tratatul de la Berlin și acordarea egalității între drepturile românilor și cele ale evreilor din țară numai în baza unor condiții speciale și nu în masă, exact ceea ce va susține Eminescu în întreaga sa campanie.

Principatele Române erau forțate de țările semnatare ale Tratatului de la Berlin să-și modifice propria Constituție în sensul egalizării drepturilor minorității evreiești cu cele ale majorității române. Acesta era doar un pretext pentru ca Otto von Bismarck să preseze România pentru ca guvernul de la București să răscumpere căile ferate, ce fuseseră construite inițial de omul de afaceri german Henri Strussberg și ulterior de bancherul personal al cancelarului german, Gerson Bleichröder, la prețuri mult mai mari decât valoarea reală a acestora. De fapt, de îndată ce statul român va consimți să răscumpere căile ferate de la antreprenorul german, în condițiile agreeate de Bismarck, Imperiul german și, imediat, marile puteri europene vor recunoaște Independența României și vor accepta, tacit, că țara noastră respingea aplicarea la literă a Tratatului de la Berlin (emanciparea tuturor evreilor din Principate).

În continuarea “chestiunii evreiești”, Eminescu se va opri la o altă temă delicată, răscumpărarea căilor ferate. El va demonstra că România plătea cu mult peste costurile normale pentru procedura de intrare în posesie a căilor ferate, exprimându-și temerile cu privire la rezistența bugetului național, care urma să fie grevat pentru o lungă perioadă de timp, dar și referitor la competența și onestitatea guvernului liberal pe care îl considera incapabil sau prea hulpav pentru a duce la bun sfârșit acest proces.

După trecerea prin războiul de la 1877, bugetul național nu era sub nicio formă pregătit pentru a suporta presiunea financiară pe care o exercita răscumpărarea liniilor de cale ferată pe care cuplul de antreprenori germani Strussberg-Bleichröder le construiseră pe parcursul a zece ani de zile. În timp ce primul dăduse un adevărat tun financiar, acestuia fiindu-i reziliată concesiunea de către statul român, al doilea, după ce preluase concesiunea de la Strussberg, reușise să finalizeze contractul care lega Moldova de Țara Românească.

Întâmplător sau nu, Gerson Bleichröder era bancherul personal al cancelarului german Otto von Bismarck. Acesta din urmă făcea mari presiuni ca statul român să demareze procedura de răscumpărare, la un preț supraevaluat, în caz contrar Imperiul german amenința că nu va recunoaște Independența României. Statul român, strâns cu ușa dar aflat în fața promisiunii că, pe lângă recunoașterea independenței, dacă va răscumpăra căile ferate la prețul propus de partea germană, va putea respinge și emanciparea în masă a evreilor din Principate, acceptă procesul de răscumpărare.

Întreaga campanie eminesciană este redusă ca pondere și consistență, tocmai pentru că subiectul avansase în timpul campaniei sale pe tema chestiunii evreiești. Jurnalistul nu se va declara împotriva răscumpărării în sine, absolut necesară pentru dezvoltarea României, ci va trage un semnal de alarmă atât cu privire la mărimea împrumutului pe care țara noastră avea să-l contracteze pentru plata prețului cerut de antreprenorul german, cât și cu privire la guvernarea liberală pe care o suspecta fie de incompetență, fie de rea credință în gestionarea procesului de răscumpărare. Este una dintre cele mai condensate campanii eminesciene, tocmai pentru că el preia din zbor problema, dar chiar și așa, pentru posteritate, rămâne evaluarea sa corectă potrivit căreia statul român plătea cu mult mai mult decât valoarea reală a lucrărilor executate. Practic, statul plătea pentru satisfacerea pretențiilor lui Otto von Bismarck care, la scurt timp de la perfectarea acordului de răscumpărare, recunoștea Independența României și nu intervenea în felul cum Bucureștiul soluționa emanciparea evreilor, chiar dacă se încălcau prevederile Tratatului de la Berlin.

Lipsa relativă de consistență a laturii explozive va fi compensată cu abordarea sa pe “chestiunea Dunării”, sau a controlului navigației pe cursul Dunării de pe teritoriul României de către Imperiul austro-ungar.

Războiul ruso-turc de la 1877-1878 adusese o re poziționare a influențelor geo-politice ale marilor puteri europene. Toate doreau ca, în detrimentul Imperiului otoman, să își lărgască granițele sau să își sporească influența militară, politică și economică în Europa.

Este și cazul Imperiului austro-ungar care, după ce primește în urma Tratatului de la Berlin administrarea Bosniei și Herțegovinei, dorea să controleze integral navigația pe cursul Dunării, inclusiv pe cel care curgea pe teritoriul României.

Această dorință a monarhiei duale va genera, ceea ce în istorie va fi cunoscut sub denumirea de “chestiunea Dunării”, un conflict diplomatic care inițial se derulează între mai multe state europene și Imperiul austro-ungar urmând ca, la final, doar România să rămână captivă în subiect.

Austro-Ungaria, care profita de o anumită ambiguitate a Tratatului de la Berlin în ceea ce privește administrarea cursului Dunării, ce era dublată de lacunele funcționării Comisiei Europene a Dunării, autoritatea care administra fără puteri executive cursul fluviului, dorea înființarea unei noi Comisii Mixte a Dunării de Jos, a cărei activitate de control efectiv să fie subordonată propriilor interese.

Campania lui Eminescu se va derula pe două coordonate: opoziția vehementă față de proiectul austro-ungar pe argumentul că, nefiind stat riveran pe cursul românesc al Dunării, Imperiul austro-ungar nu avea niciun argument, nici geografic și nici istoric, pentru a controla Dunărea românească; critica extrem de dură îndreptată împotriva lui Ion C. Brătianu și a diplomației românești pe care îi va acuza de utilizarea unui limbaj dublu, unul de opoziție față de proiectul austro-ungar, destinat opiniei publice interne și salvării unor aparențe externe, și altul diplomatic-discret, prin care Brătianu și diplomația de la București își dăduseră acceptul cu privire la controlul Dunării de către Imperiul austro-ungar încă de la începutul anului 1880, în contrapartidă cu recunoașterea trecerii Principatelor la rangul de Regat și încheierea unui tratat bilateral de cooperare cu monarhia duală.

Așa cum o mai făcuse o dată cu ocazia pierderii Basarabiei de Sud în favoarea Imperiului țarist, Eminescu va acuza guvernul lui Brătianu de vânzarea premeditată a intereselor naționale. Chestiunea dunăreană va fi reglementată prin conferința și Tratatul de la Londra de la finele lui 1882 și începutul lui 1883, care va susține implementarea unui proiect mixt austro-ungar și francez, în totalul avantaj al monarhiei duale. România va refuza să aplice prevederile tratatului și va ajunge într-o zonă de izolare europeană din care va ieși abia spre finele anului 1883, odată cu încheierea tratatului secret de alianță cu Imperiul austro-ungar. Eminescu nu va mai apuca să vadă deznodământul acestui subiect delicat întrucât în momentul semnării protocolului bilateral, el va fi internat la ospiciu.

Capitolul patru va face trecerea de la activitatea jurnalistică spre ospiciu și va căuta să răspundă la întrebarea dacă există ceva anume din publicistica sa care putea să deranjeze atât de mult încât să se impună adoptarea unor măsuri represive, privative de libertate, împotriva poetului.

De departe, cea mai consistentă campanie mediatică, s-ar putea spune chiar permanentă, este cea dedicată Partidului Național Liberal și liderilor săi, ce se regăsește în subcapitolul patru. Eminescu va fi cel mai aprig cenzor al guvernului condus de Ion C. Brătianu, el îmbinând criticile bine documentate, fundamentate, împotriva acțiunilor guvernamentale-politice liberale, cu limbajul extrem de dur, violent la adresa membrilor PNL care încălcau în mod flagrant legea, care se îmbogățeau din bani publici, care dețineau mai multe funcții publice, toate bine plătite, care, nefiind capabili de o activitate productivă, deveneau funcționari ai statului, care, într-un cuvânt, parazitau și îngroșau sistemul public în detrimentul claselor productive și a românului de rând.

Antiliberalismul eminescian are și o anumită doză de subiectivism, generat de persecuțiile politice la care acesta va fi supus în anul 1876. Pe lângă faptul că va fi concediat în mod abuziv din funcția de revizor școlar de ministrul liberal al cultelor și instrucțiunii publice, Gheorghe Chițu, și va rămâne literalmente pe drumuri și fără hrană, la scurt timp după acest episod extrem de trist, lui Eminescu i se intentează și un proces penal pentru dispariția unor cărți din gestiunea sa de bibliotecar al Bibliotecii din Iași.

Jurnalistul va fi supus unui dublu interogatoriu, de un procuror care va decide trimiterea sa în judecată, și de un judecător de instrucție care, într-un final, va decide achitarea sa. Este greu de presupus că orice om care s-ar fi aflat în locul lui Eminescu, după ce a fost dat afară de la locul de muncă și a ajuns în fața instanței de judecată pentru lipsa unor cărți din gestiune, deci pentru un delict cel puțin minor, nu ar fi devenit un critic al puterii politice care generase voluntar această persecuție.

Aversiunea lui Eminescu față de liderii liberali se baza și pe competența scăzută a unui segment de politrucii promovați în funcții de conducere, pe fraudele în alegeri, pe afacerile pe care aceiași liberali le făceau din banii statului, pe generarea unei mase de potentăți politici care nu aveau origine română, acea pătură suprapusă, care trăia exclusiv din bugetul statului în contrast cu nivelul de trai al românului de rând, pe lipsa unor măsuri de protecție și stimulare a claselor productive. La toate acestea se adăugau și anumite acțiuni de ordin guvernamental ce erau suspecte de corupție.

Este și cazul afacerii Warszawsky-Mihăilescu, un mega scandal de corupție guvernamental care avea ca obiect obținerea rechiziției carelor țăranilor români de către armata rusă prin intermediul antreprenorului evreu Warszawsky care, pentru perfectarea afacerii, mituise oficiali români din guvernul lui Brătianu.

Tema nu este dezvoltată pe o perioadă lungă de timp, însă ritmicitatea, constanța, documentele publicate și deznodământul, demisia directorului ministerului de interne, Simion Mihăilescu, o fac să se înscrie între cele mai strălucite campanii mediatice derulate de Eminescu.

Documentele publicate de jurnalist arată că rechiziția carelor de transport de la țărani români, de către armata rusă în timpul războiului ruso-turc de la 1877-1878, se făcuse prin dare de mită de către un antreprenor rus-evreu, pe nume A.M. Warszawsky, și luare de mită de către oficialul român, directorul Simion Mihăilescu, înlocuitorul oficial al lui Ion C. Brătianu, care conducea și portofoliul internelor.

Campania extrem de dură și de concentrată va determina demisia lui Mihăilescu, dar abia după ce acesta va fi reușit să mușamalizeze întreaga afacere. Rămâne în spate viteza și duritatea atacului, care produce serioase prejudicii de imagine guvernului condus de Brătianu.

Trecerea către internarea la ospiciu se va face prin subcapitolul destinat anului jurnalistic 1883, moralmente fatidic pentru omul public și liderul de opinie, Mihai Eminescu. Toate subiectele abordate sunt delicate. Controlul navigației pe Dunăre, care se va finaliza în detrimentul intereselor statului român la începutul anului 1883, tentativele repetate și abuzive de maghiarizare a românilor din Transilvania, înființarea unei mitropolii romano-catolice la București, gravele abuzuri înregistrate în timpul procesului electoral derulat în primăvara aceluiși an dar, mai ales, scandalul diplomatic generat de discursul parlamentarului liberal, Petre Grădișteanu, susținut la festivitatea dezvelirii statuii lui Ștefan cel Mare de la Iași, sunt temele anului.

În “chestiunea Dunării”, Eminescu va acuza frontal guvernul lui Brătianu, în special pe premier și fostul ministru de externe, Vasile Boerescu, de sacrificarea intereselor naționale; în ceea ce privește tentativele de maghiarizare abuzive a românilor din Transilvania el va retransmite din mesajele naționalisto-unioniste mobilizatoare de la 1870, pentru care fusese chemat în judecată de tribunalul de la Pesta; se va opune cu vehemență înființării mitropoliei romano-catolice la București, pe care o considera un instrument de control al regelui Carol I de către dinastia de Habsburg; referitor la alegerile din primăvara anului 1883, el va acuza

guvernul liberal că prin tolerarea unui număr major de nereguli în cadrul procesului electoral, acesta procedase la o lovitură de stat mascată, în vederea conservării puterii guvernamentale.

Aceste subiecte sunt abordate de Eminescu în stilul caracteristic, enervant, chiar exasperant pentru liderii politici liberali care deveneau ținte publice mobile. Cu abordările sale, jurnalistul enervează atât autoritățile de la București, cât și pe cele de la Viena și Pesta, însă cheia de boltă a activității sale pe parcursul anului 1883 este avalanșa de critici îndreptate împotriva liberalului Petre Grădișteanu. Discursul de la Iași al acestuia, care va inflama la maximum relația diplomatică dintre România și Imperiul austro-ungar, deja deteriorată datorită poziției țării noastre de respingere a rezoluției conferinței de la Londra pe chestiunea Dunării, va fi plasat de Eminescu atât în sarcina guvernului liberal, cât și, voalat, în cea a casei regale.

Autoritățile de la București se vor strădui să aplaneze conflictul diplomatic arătând că discursul lui Grădișteanu, care milita pentru unirea tuturor românilor într-un singur stat, sub regele Carol I, fusese o intervenție privată care nu reprezenta poziția oficială a cabinetului condus de Ion C. Brătianu. Eminescu arăta că Grădișteanu nu vorbise întâmplător, el fiind portavocea cabinetului liberal care ar fi premeditat tensionatele evenimente.

Pentru restabilirea relațiilor diplomatice, autoritățile austro-ungare vor cere Bucureștiului adoptarea unor măsuri ferme împotriva persoanelor sau structurilor care militau pentru unirea României cu Transilvania și Ardealul, lucru care se va întâmpla în ziua de 28 iunie/10 iulie 1883, exact ziua când Mihai Eminescu, întâmplător sau nu, va fi internat la ospiciu. Această coincidență deschide în mod inevitabil drumul către teoria conspirației potrivit căreia, alături de expulzarea redactorului-șef al ziarului “L’Indépendance roumaine”, Emil Galli, a închiderii acestui ziar care declanșase scandalul internațional al discursului susținut de Grădișteanu, și a desființării societății „Carpații”, o structură secretă din care făcea parte și Eminescu și care avea ca misiune reconstituirea Daciei Mari, se impunea și reducerea la tăcere a celei mai tăioase voci din peisajul publicistic național, a singurului lider de opinie capabil să miște masele prin jurnalismul său, Mihai Eminescu.

Ultimul capitol tratează internările la ospiciu ale marelui poet, scoate în evidență articolele și materialele publicate de Eminescu în perioada de așa-zis black-out intelectual și încearcă să facă lumină cu privire la teoria asasinării “românului absolut”.

Cele trei subcapitole se vor axa pe analiza legalității internării lui Eminescu din ziua de 28 iunie/10 iulie 1883, a determinării bolii de care a suferit poetul dar și dacă a suferit în mod real de vreo tulburare de ordin patologic, a tratamentului administrat, cât de corect sau cât de nociv a fost acesta, dar și a cauzelor reale ale morții sale.

Scenariul conspirativ este întreținut, dacă nu chiar generat, de modul cum se derulează controversata zi de 28 iunie/10 iulie 1883, pentru formatorul de opinie, Mihai Eminescu.

Condițiile pentru reducerea sa la tăcere existau pe toate planurile: pe plan politic internațional, oficialii Imperiului austro-ungar erau deranjați de persoanele sau structurile organizate românești care întrețineau mesajul și spiritul naționalisto-unionist în Transilvania și cereau măsuri ferme împotriva acestora, pe plan politic intern, oficialii de la București căutau cu asiduitate să încheie un tratat de alianță cu Imperiul austro-ungar (care era deja periclitat de poziția României în soluționarea chestiunii dunărene), iar această asiduitate putea presupune și eliminarea tuturor factorilor care stăteau în calea tratatului, Eminescu enervase pe toată lumea de multă vreme dar o făcuse mai mult ca niciodată în anul 1883 și, tot el, oferea și ceva semne ce puteau fi interpretate ca tulburări psihice.

Internarea sa este însă cel puțin contestabilă, dacă nu chiar abuzivă. Făcută în baza unui presupus bilețel primit de Titu Maiorescu de la soția lui Ioan Slavici, la ora 6 dimineața a zilei de 28 iunie/10 iulie 1883, întregul proces al internării sale ridică și astăzi serioase semne de întrebare. Drumul jurnalistului spre ospiciu este și astăzi neclar dar, mai mult decât drumul, procesul-verbal întocmit de comisarul de poliție C.N. Nicolescu și întărit de prietenii eminescieni Simțion, Siderescu, Ocășanu, este plin de neconcordanțe. De asemenea, faptul că în ziua de 28 iunie/10 iulie 1883 în jurul său se află mulți masoni, deschide o nouă ușă a conspirației care este întreținută și de faptul că poetul stăpânește destul de bine limbajul și simbolistica masonică. Chiar dacă, până la urmă, masoneria nu ar fi avut niciun rol în tragicul deznodământ eminescian, faptul că poetul este terfelit și internat la ospiciu prin contribuția directă a mai multor masoni, aruncă o lumină negativă asupra masoneriei în ansamblul său. Una peste alta, internarea sa este cel puțin controversată.

La fel de controversat este și tratamentul la care va fi supus.

Internarea sa în stabilimentul doctorului Șuțu se va face cu discutabilul diagnostic de manie acută (deci, nici vorbă de sifilis) iar prima parte a tratamentului va consta în administrarea de calmante și halucinogene, care îi puteau afecta grav starea generală de sănătate generând chiar dependență urmată de sevraj. La acestea se adaugă și iodura de potasiu care nu se poate explica decât prin faptul că aceasta era o contra-măsură la administrarea unei substanțe toxice, cum este mercurul.

Transferul său la celebrul institut austriac Oberdöbling va aduce și recuperarea sa, miraculoasă, după spusele medicilor austrieci (asta și poate pentru că nu suferea de bolile de care fusese diagnosticat și tratat în țară).

Secretul restabilirii rapide a poetului a constat tocmai în tratamentul corect care i-a fost administrat și care nu a conținut substanțele ce îi fuseseră administrate în ospiciul doctorului Șuțu.

De la Oberdöbling, el nu va veni direct în România, ci va pleca mai mult forțat într-un voiaj european de restabilire completă. Acesta va fi totuși scurtat, pentru că Eminescu dorea foarte mult să revină pe meleagurile natale, mai exact în București. Dorința sa nu se va materializa decât pentru câteva zile, întrucât, convins de Maiorescu, el va pleca Iași. Până în anul 1886, el va alterna stările foarte bune, de luciditate, cu memorie nealterată, cu poftă de muncă și de viață, cu cele depresive care erau generate de conștientizarea faptului că, indiferent ce ar fi făcut, nu mai putea să scape de eticheta de nebun.

La aceasta se adăuga și lipsa utilității publice, el trecând de la formatorul de opinie care zguduia guverne, care era conectat la toate evenimentele importante din capitala României, la profesorul de geografie și statistică, sau subbibliotecarul de la Iași, care nu se mai putea simți la fel de util, cum fusese la București până în anul 1883. Tulburările vor recidiva în anul 1886 când doctorii Iuliano și Bogdan îi vor pune un neprofesional și nereal diagnostic de “alienație mintală cu accese acute, produse probabil de gome sifilitice la creier și exacerbate prin alcoolism”, adică sifilis, care va sta la baza tratamentului ce va fi administrat de doctorul Francisc Iszac cu mercur injectabil, pentru o boală de care nu suferea.

Cât timp Eminescu va merge la băile de la Repedea, la băile de la Hall și, nu în ultimul rând, în ospiciul mănăstirii Neamț, el își va reveni de fiecare dată pentru că băile și tratamentele care excludeau mercurul, îl făceau un om normal. Cum revenea la tratamentul doctorului Iszac, apăreau și tulburările. Pe acest fond, al unui tratament inadecvat, al lipsei de utilitate publică, al atacurilor mizere pe care Macedonski le proferase la adresa sa în “Literatorul”, al faptului că mulți dintre așa-zișii prieteni îl ademeneau în cârciumă, în condițiile în care el trebuia să țină o dietă severă, la care se adaugă un nou episod mediatic controversat ce se va derula la începutul anului 1889, Eminescu revine în stabilimentul doctorului Șuțu de unde nu va mai ieși decât în tragica zi de 15/27 iunie 1889.

Această zi este la fel de controversată, așa cum sunt și ultimii săi șase ani de viață. Continuarea tratamentului cu mercur, lovitura sau loviturile pe care Eminescu o sau le primește la cap arată că poetul a murit cu zile. Fie că a fost vorba despre o crimă cu premeditare, adică tratamentul greșit cu mercur nu a fost întâmplător și nici lovitura la cap, fie că a fost vorba despre o crimă prin imprudență, adică tratamentul cu mercur a fost administrat cu cele mai bune intenții iar lovitura la cap este primită din neglijență, Eminescu nu moare de moarte bună.

Cele două cauze ale decesului, embolia sau sincopa cardiacă, puteau fi rodul mercurului și a loviturii. Faptul că până și certificatul de deces este plin de greșeli dar, mai ales, este semnat de doi martori care nu știu să scrie, angajați ai stabilimentului doctorului Șuțu, arată că inclusiv cauzele decesului rămân sub semnul întrebării. Două lucruri sunt certe: jurnalismul politic este cel care îi declanșează stări de nervozitate excesivă iar stările sunt tratate complet greșit.

Jurnalismul care “l-a pus rău cu toată lumea” este principala cauză care va conduce către sfârșitul său tragic.

În ansamblu, teza de doctorat “Mihai Eminescu – Jurnalistul politic” va demonstra genialitatea multidimensională a poetului, va arăta că în perioada 1870-1883 jurnalistul Mihai Eminescu nu a fost cu nimic mai prejos poetului Mihai Eminescu, va evidenția că în urma efectuării unei analize extrem de atente asupra întregii sale opere jurnalistice s-ar putea spune că “luceafărul poeziei românești” este și “luceafărul jurnalismului românesc” și că, din păcate, prodigioasa sa activitate publicistică este catalizatorul deteriorării sănătății sale care, în urma tratamentului inadecvat la care va fi supus, va conduce la decesul prematur al acestuia.

Bibliografie selectivă

I. Izvoare

1. Arhive:

Arhive Centrale, Serviciul Arhivelor Naționale Istorice Centrale

Biblioteca Academiei Române,

Arhive Locale, Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Iași

Arhive Locale, Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Suceava

Arhive Locale, Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Caraș-Severin

Arhive Locale, Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud

Arhive Locale, Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Arad

Arhiva de stat a Regiunii Cernăuți

2. Documente publicate

Analele Dobrogei, aprilie, 1936

CIUCĂ Dumitru Marcel, BICHIR Anuța, POPOVICI Natașa, *Mihai EMINESCU, Documente de arhivă – catalog*, București, Editura Ministerului de Interne, 2001

CIUPALĂ Alin, DINU Rudolf, LUKACS Antal, *Documente diplomatice române, seria 1, volumul 11, 1883*, București, Editura Academiei, 2006

Diariu stenografic al dietei transilvane conchiamate la Sibiu pre 1 Iuliu 1863 prin rescriptu prea înnaltu, volumul I, Sibiu, 1863

Documents diplomatiques. Affaires d'Orient. Congres de Berlin 1878, Paris, Imprimerie Nationale, 1878

GAL Ionel, *Independența României. Documente, volumul IV, Documente diplomatice, 1873-1881*, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1978

HAȘDEU Petriceicu Bogdan, *Arhiva istorică a României*, București, 1864-1869

IORGA Nicolae, *Correspondance diplomatique roumaine sur Charles ler (1866-1880)*, Paris, Editura Gamber, 1923

Protocolul Dietei ardelene...acte de stat și documente, Sibiu, 1864

Protocolulu ședințelor conferinței naționale românești ținute din 1/13 până în 4/16 Ianuaru 1861 la Sibiu sub președința a doi Arhipăstori românești din Transilvania cu achusele sale și cu unu comentariu, Brașov, Editoru G. Bariț, Provăzetori Römer & Kamner, 1861

ROLLER Mihail, *Documente privind istoria României, războiul pentru independență, VIII*, București, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1954

3. Presă

Revista *Art-Emis*, ianuarie 2013

Revista *Convorbiri literare*, august-septembrie 1876, Iași

Revista *Convorbiri literare*, mai - iulie 1932, București

Revista *Familia*, iulie 1866, aprilie 1867, februarie 1869, Pesta

Revista *Familia*, martie/aprilie 1902, Oradea

Revista *România Literară*, iulie-august 1889, București

Revista *Școala noastră*, februarie 1929, Zalău

Revista *Sud-Est*, 2011, Chișinău

Revista *Transilvania*, ianuarie 1928, Sibiu

Revista *Tribuna*, ianuarie 1904, Arad

Ziarul *Acțiunea românească*, noiembrie 1924, Cluj

Ziarul *Albina*, iunie 1871, Pesta

Ziarul *Cuget clar*, decembrie 1936, Vălenii de Munte

Ziarul *Curierul de Iași*, anii 1876-1877, Iași

Ziarul *Curierul. Foaia intereselor generale*, septembrie 1876, Iași

Ziarul *Fântâna Blanduziei*, octombrie-ianuarie 1888-1889, București

Ziarul *Federațiunea*, aprilie/mai 1870, Pesta

Ziarul *Gazeta Transilvaniei*, iunie 1871, Brașov

Ziarul *Le Journal du Bucarest*, august-septembrie 1876, București

Ziarul *Lupta*, iunie 1887, București

Ziarul *România Liberă*, noiembrie-ianuarie 1888-1889, București

Ziarul *România literară*, martie 1975, București

Ziarul *Românul*, anii 1877-1883, București

Ziarul *Românul*, august 1871, București

Ziarul *Românul*, iunie 1911, Arad

Ziarul *Societatea de Măine*, 1924, Cluj

Ziarul *The Builder Magazine*, iulie 1918, USA

Ziarul *The Queenslander*, iunie 1876 Brisbane

Ziarul *Timpul*, anii 1877-1883, București,

4. Publicații de istorie

Istoria României. Transilvania, volumul I, Editura George Barițiu, Cluj-Napoca, 1997
POTEMKIN V. P., *Istoria diplomației, volumul III*, București, Editura Cartea Rusă, 1948
PURICI Ștefan, *Istoria Basarabiei*, București, Editura Semne, 2011
Revista de istorie militară, decembrie 2012, București
Revista Historia, București
XENOPOL A.D., *Istoria românilor din Dacia Traiană, volumul VI, Istoria contimporană, de la restabilirea domnilor pământeni până la îndoita alegere a lui Alexandru Cuza*, Tipografia H. Goldner, Iasi, 1893

5. Memorii

MAIORESCU Titu, *Însemnări zilnice publicate de I. Rădulescu-Pogoneanu, volumul I (1855-1880)*, București, Editura Librăriei Socec&Co S.A., 1937
MAIORESCU Titu, *Însemnări zilnice publicate de I. Rădulescu-Pogoneanu, volumul II (1881-1886)*, București, Editura Librăriei Socec&Co S.A., 1937
NEAGOE Stelian, *Carol I. Memoriile regelui Carol I al României de un martor ocular, volumul I*, Editura Machiavelli, București, 1994
Regele Carol I al României, *Cuvântări și scrisori, volumul I și volumul II*, București, Institutul de Arte Grafice Carol Göbl, 1906

II. Enciclopedii, dicționare, cronologii

SĂLUC Horvat, Mihai Eminescu – dicționar cronologic, Editura Gutinul, Baia Mare, 1994
The Universal Jewish Encyclopedia, volume I, New York, Klaw Publishing House, Inc., 1969
VINTILĂ Petru, *Eminescu – roman cronologic*, București, Editura Cartea Românească, București, 1974

III. Lucrări generale

- ADĂNILOAIE Nicolae, *Independența națională a României*, București, Editura Academiei RSR., 1986
- ANTIPA Grigore, *Chestiunea Dunării*, București, Cultura Națională, 1924
- ARDELEANU Constantin, *Evoluția intereselor economice și politice britanice la gurile Dunării (1829-1914)*, Brăila, Editura Istrosă Muzeului Brăilei, 2008
- BĂLĂCEANU Ion, *Amintiri politice și diplomatice, 1848-1903*, București, Editura Cavallioti, 2003
- BĂLCEȘTI Nestorescu Horia, *Enciclopedia ilustrată a francmasoneriei din România*, Volumele 2 și 3, București, Centrul Național de Studii Francmasonice, 2005
- BART Jean, *Cartea Dunării*, Biblioteca Ligii Navale, 1933
- BOTEZ Constantin, URMĂ Demetru, SAIZU Ion, *Epopeea feroviară românească*, Editura Sport-Turism, București, 1977
- BRUSANOWSKI Lucian Paul, *Învățămintul confesional ortodox român din Transilvania între anii 1848-1918. Între exigențele statului centralist și principiile autonomiei bisericești*, Cluj-Napoca, Editura Presa Universitară Clujeană, 2010
- CĂZĂNIȘTEANU Constantin, IONESCU E. Mihail, *Războiul neatârării României*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1977
- Cestiunea israelită înaintea Adunării Generale a României din 1864*, București, Tipografia Statului Curtea Șerban Vodă, 1879
- CIOBANU Ștefan, *Cultura românească în Basarabia sub stăpânirea rusă*, Chișinău, Editura Asociației Uniunea Culturală Bisericească, 1923
- CIOBANU Vasile, RADU Sorin, *Partide politice și minorități naționale din România în secolul XX, volumul III*, Sibiu, Editura TehnoMedia, 2008
- DAMEAN Liviu Sorin, *România și Congresul de Pace de la Berlin (1878)*, București, Editura Mica Valahie, 2011
- GÂRLEANU Emille, *Costache Negri. Versuri, proză, scrisori*, București, Editura Minerva, 1909
- GHIERA Dobrogeanu Constantin, *Neiobăgia, Studiu economico-sociologic al problemei noastre agrare*, București, Editura Librăriei Socec&Comp, 1910
- GLIGA Vasile, BLAJ Teofil, CIUBOTARU Ion, *Diplomația română în slujba independenței*, București, Editura Politică, 1977

- HAȘDEU Petriceicu Bogdan, *Studii asupra Judaismului. Talmudul ca profesiune de credință a poporului israelit*, București, Tipografia Theodor Văidescu, 1866
- IORGA Nicolae, *Chestiunea Dunării – Istorie a Europei răsăritene în legătură cu această chestiune. Lecții ținute la școala de războiu, tipărite după notițele stenografice ale d-lui H. Stahl, pentru folosul elevilor săi*, Vălenii de Munte, Editura Societății Neamul Românesc, 1913
- IORGA Nicolae, *Istoria statelor balcanice în epoca modernă – lecții ținute la Universitatea din București*, Vălenii de Munte, Tipografia Societății Neamul Românesc, 1913
- IORGA Nicolae, *Politica externă a regelui Carol I – Lecții ținute la Universitatea din București*, București, Editura Glykon, 1991
- IVĂNESCU Dumitru, *De la Revoluția pașoptistă la întregirea națională*, Iași, Editura Junimea, 2004
- JINGA Victor, *Probleme fundamentale ale Transilvaniei*, Ediția II, Brașov, Editura Muzeul
- LOEB Isidore, *La situation des israélites en Turquie en Serbie et en Roumanie*, capitol VI, Paris, Joseph Baer et Cie, Libraires-éditeurs 2, 1877
- MAGER Traian, *Ținutul Hălmagiului, volumul III – În cătușele dualismului austro-ungar de la 1867*, Arad, Tiparul Tipografiei Diecezane, 1938
- MAMINA Ion, *Consilii de Coroană*, București, Editura Enciclopedică, 1997
- MUȘAT Mircea, ARDELEANU Ion, *De la statul geto-dac la statul român unitar*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1983
- OLDSON O. William, *A Providential Anti-Semitism – Nationalism and Polity in Nineteenth-Century in Romania*, Philadelphia, The American Philosophical Society, 1991
- PĂCĂȚIAN V. Teodor, *Cartea de aur sau Luptele politice-naționale ale românilor sub coroana ungară*, Sibiu, Tipografia Iosif Marschall, 1904
- RĂDULESCU Heliade Ion, *Echilibru între antiteze*, București, Editura Minerva, 1916

IV. Lucrări speciale

- BARBU Constantin, *Codul Invers – arhiva înnebunirii și uciderii nihilistului Mihai Eminescu*, Craiova, Editura Sitech, 2008
- BOTEZ CORNELIU, *Icoane, cugetări și fapte din viața lui Eminescu (din comunicările cpt. Matei Eminescu, Omagiu lui M. Eminescu*, București, Editura Socec, 1909
- BUZATU Gheorghe, *Eminescu - Sens, timp și devenire istorică*, Iași, Universitatea Al. I. Cuza, 1988

CĂLINESCU George, *Viața lui Mihai Eminescu*, București, Editura Cartex 2000, 2005

CARACOSTEA Dumitru, *Personalitatea lui M. Eminescu*, București, Editura Socec, 1926

CARAGIALE Luca Ion, *În Nirvana, Ei l-au văzut pe Eminescu*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1989

CERNĂIANU L. Călin, *Conjurația anti-Eminescu*, București, Editura Semnele Timpului, 2000

CODREANU Theodor, *Dubla sacrificare a lui Eminescu*, Brașov, Editura Serafimius, 1999

EMINESCU Mihai, *Opere, Poezii tipărite în timpul vieții, volumul I, Introducere. Note și variante. Anexe*, București, Fundația pentru literatură și artă “Regele Carol II”, 1939

EMINESCU Mihai, *Opere, Poezii tipărite în timpul vieții, volumul II, Note și variante: de la povestea “Codrului” la „Luceafărul”*, București, Fundația pentru literatură și artă “Regele Carol II”, 1943

EMINESCU Mihai, *Opere, Poezii tipărite în timpul vieții, volumul III, Note și variante: de la “Doina” la „Kamadeva”*, București, Fundația pentru literatură și artă “Regele Mihai I”, 1944

EMINESCU Mihai, *Opere, Poezii postume, volumul IV, Anexe. Introducere. Tabloul edițiilor*, București, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1952

EMINESCU Mihai, *Opere, Poezii postume, volumul V, Anexe. Note și variante. Exerciții & moloz. Addenda și corrigenda. Apocrife. Mărturii. Indice*, București, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1958

EMINESCU Mihai, *Opere, volumul VI, Literatura populară. Introducere - Poeme originale de inspirație folclorică - Lirica popular - Balade - Dramatice - Basme în proză - Irmoase - Paremiologie - Note și variante - Anexe Exerciții & moloz - Caetul anonim - Bibliografie - Indices*, București, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1963

EMINESCU Mihai, *Opere, volumul VII, Proză literară. Sărmanul Dionis - La aniversară - Cezara - Geniu pustiu - Celelalte proze postume*, București, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1963

EMINESCU Mihai, *Opere, volumul VIII, Teatru original și tradus. Traducerile de proză literară. Dicționarul de rime*, București, Editura Academiei Republicii Socialiste Române, 1977

EMINESCU Mihai, *Opere, volumul IX, Publicistică 1870 - 1877, (Albina, Familia, Federațiunea, Convorbiri literare, Curierul de Iași)*, București, Editura Academiei Republicii Socialiste Române, 1988

EMINESCU Mihai, *Opere, volumul X, Publicistică 1 noiembrie 1877 - 15 februarie 1880 (Timpul)*, București, Editura Academiei Republicii Socialiste Române, 1989

EMINESCU Mihai, *Opere, volumul XI, Publicistică, 17 februarie – 31 decembrie 1880 (Timpul)*, Editura Academiei Republicii Socialiste Române, 1984

EMINESCU Mihai, *Opere, volumul XII, Publicistică, 1 ianuarie - 31 decembrie 1881 (Timpul)*, Editura Academiei Republicii Socialiste Române, 1985

EMINESCU Mihai, *Opere, volumul XIII, Publicistică, 1882-1883, 1888-1889 (Timpul, România liberă, Fântâna Blanduziei)*, Editura Academiei Republicii Socialiste Române, 1985

EMINESCU Mihai, *Opere, volumul XVI, Corespondență. Documentar*, Editura Academiei Republicii Socialiste Române, 1989

GEORGESCU Nicolae, *Cartea trecerii – Boala și moartea lui Eminescu*, Oradea, Editura Piatra Seacă, 2009

GEORGESCU Nicolae, *Moartea antumă a lui Eminescu (1883-1889)*, București, Editura Cartier SRL, București, 2002

GRĂMADĂ Ion, *Mihail Eminescu* (contribuții la studiul vieții și operei sale), Heidelberg, 1914

IORGA Nicolae, *Eminesciana*, Iași, Editura Junimea, 1981

LOVINESCU Eugen, *Eminesciana*, Editura Junimea, Iași, 1984

MURĂRAȘU Dumitru, *Naționalismul lui Eminescu*, București, Editura Atos, 1999

NICA Ion, *Mihail Eminescu, structura somato-psihică*, București, Editura Eminescu, 1972

POP Z. N. Augustin, *Contribuții documentare la biografia lui Mihail Eminescu*, București, Editura Academiei, 1962

POPESCU Ion, *Amintiri despre Eminescu*, Iași, Editura Junimea, 1971

REGMAN Cornel, *Junimea – amintiri, studii, scrisori, documente, volumul II*, București, Editura Albatros, 1971

SCURTU Ioan, *M. Eminescu, Scrieri politice și literare, volumul I (1870 - 1877)*, București, Institutul de arte grafice și editură Minerva, 1905

SLAVICI Ioan, *Amintiri*, București, Editura Minerva, 1983

TOROUȚIU E. Ilie, *Studii și documente literare, volumul V*, București, Editura Junimea, 1934

TOROUȚIU E. Ilie, *Studii și documente literare, volumul VI*, București, Editura Junimea, 1938

VUIA Ovidiu, *Misterul morții lui Eminescu*, București, Editura Paco, 1996

V. Surse net

<http://biblioteca-digitala-online.blogspot.ro/2013/01/diplomatia-si-problema-recunoasterii.html>, *Biblioteca virtuală – Diplomația și problema recunoașterii internaționale a independenței României*

<http://cernavoda.wordpress.com/2011/01/29/poetul-alex-macedonski-la-cernavoda/>, *Poetul Alex. Macedonski la Cernavodă*

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Rom%C3%A2nia_liber%C4%83_1889-01-29,_nr._3411.pdf

<http://convorbiri-literare.dntis.ro/STURDZAiul4.html>, *Mihai Dimitrie STURDZA, Junimea, societate secretă II*

<http://csea.wikispaces.com/file/view/16.+Tratatul+de+pace.pdf>, *Adrian TERTECEL, Tratatul de pace de la Kûçûk Kaynarca*

http://documente.bcuculuj.ro/web/bibdigit/periodice/actiunearomaneasca/1924-1925/actiunearomaneasca/BCUCLUJ_FP_279052_1924_001_001.pdf

http://documente.bcuculuj.ro/web/bibdigit/periodice/tribunapoporului/1904/BCUCLUJ_FP_P2514_1904_008_0021.pdf

http://dspace.bcuculuj.ro/bitstream/123456789/14457/1/BCUCLUJ_FP_279938_1889_008_007_008.pdf, p.6-p.7

http://dspace.bcuculuj.ro/bitstream/123456789/5115/1/BCUCLUJ_FP_279290_1902_038_12.pdf

<http://dspace.bcuculuj.ro/handle/123456789/21261>

http://eminescu.petar.ro/opera_completa/index.html, volumul I-XVI

<http://foaienationala.ro/principele-carol-independena-de-stat-romniei.html>, *Carol I și Independența de stat a României*

http://geographianapocensis.acad-cluj.ro/Revista/volume/nr_2_2010/pdf/Schreiber.pdf

http://hurmuzachi.ro/carte_istoria_basarabiei.pdf

http://istorie-edu.ro/istoriee/Ist_romanilor/ist_ro_034inde.html, *Reizbucnirea problemei orientale (1875-1876)*

<http://istoriiregasite.wordpress.com/2011/04/26/tratatul-de-pace-de-la-berlin-%E2%80%94-prevederi-referitoare-la-romania-1878/>, *Tratatul de pace de la Berlin - prevederi referitoare la România (1878)*

http://legislatie.resurse-pentru-democratie.org/const_1858.php, *Statutu Desvoltatoriu Convențiunei, din 7/19 august 1858*

<http://management.ase.ro/reveconomia/2008-1/10.pdf>
http://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Quintilian/Institutio_Oratoria/10A*.html#1.95
<http://profudeisto.wikispaces.com/file/view/v1c10.pdf>
<http://ro.scribd.com/doc/16422478/Eminescu-La-Viena>
<http://ro.scribd.com/doc/21038366/Conjuratia-Anti-Eminescu-1-Calin-L-Cernaianu>
<http://ro.scribd.com/doc/39023305/Inginerul-John-Trevor-Barkley>, *Inginerul și antreprenorul englez John Trevor Barkley (12 octombrie 1826 – 8 ianuarie 1882), Un constructor din Dobrogea, Bulgaria și România*
<http://ro.scribd.com/doc/45420835/geniu-pustiu>, *Groza Diana ALEXANDRA, Geniu pustiu de Mihai Eminescu*
<http://ro.scribd.com/doc/75147025/%C5%9Etefan-Ciobanu-Cultura-romaneasc%C4%83-in-Basarabia-sub-st%C4%83panirea-rus%C4%83-1923>
<http://ro.scribd.com/doc/99020894/criza-orientala-75-77>, *Aspecte diplomatice ale crizei orientale din 1875-1877*
http://ro.wikipedia.org/wiki/Fi%C8%99ier:Conduc_Sagani_Alibei.jpg, “*The Earth And its Inhabitants. Europe. By Elisee, Reclus Sasic (Conduc), Șagani, Alibei and Burnaz lakes*”, hartă
http://romania-mare-trecut-si-viitor.blogspot.ro/2009/01/d-ivnescu-cronic-de-rzboi-anul-1877-n_10.html
<http://socio-umane.ulbsibiu.ro/dep.istorie/cercetare/Texte/Partide%20politice%203.pdf>
http://sorin-damean.blogspot.ro/2008_05_01_archive.html, *Principele Carol I și Independența de stat a României*
<http://sorin-damean.blogspot.ro/2009/09/delimitarea-frontierei-de-sud-dobrogei.html>, *Delimitarea frontierei de sud a Dobrogei (1878-1881)*
<http://sorin-damean.blogspot.ro/2009/09/inaugurarea-statuiei-lui-stefan-cel-mare.html>
<http://templulmasonic.blogspot.ro/2009/09/libertate-egalitate-fraternitate.html>
<http://victor-roncea.blogspot.ro/2009/06/video-inedit-petre-tutea-despre-romanul.html>
http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:fl_w81tWwskJ:fr.wikisource.org/wiki/L%25E2%2580%2599Autriche_en_1861_ses_di%25C3%25A8tes_et_son_parlement+&cd=1&hl=ro&ct=clnk&gl=ro, *Bailleux DE MARISY, L'Autriche en 1861, ses diètes et son parlement - Revue des Deux Mondes T.36*
http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:IBTSFTK_IsMJ:fr.wikisource.org/wiki/Page:Revue_des_Deux_Mondes_-_1867_-

_tome_71.djvu/964+&cd=1&hl=ro&ct=clnk&gl=ro, *Revue des Deux Mondes – 1867- tome 71.djvu/964*

http://www.academia.edu/1435171/Navigatia_pe_Dunare_si_tratatul_austro-britanic_din_iulie_1838

http://www.academia.edu/2086548/Invatamantul_confesional_ortodox_din_Transilvania_intr_e_anii_1848-1918_ed_II

http://www.academia.edu/2542768/Despre_revolta_lui_Bogdan_din_Cuhea_si_consecintele_sale_asupra_evolutiei_Tarii_Maramuresului_la_mijlocul_veacului_al_XIV-lea

http://www.armyacademy.ro/e-learning/working/capitol_5.html, *Armata română în războiul de Independență al României (1877-1878)*

<http://www.autorii.com/scriitori/mihai-eminescu/eminescu-si-blajul.php>, *Marea enciclopedie a scriitorilor români, Mihai Eminescu, Eminescu și Blajul*

http://www.crispedia.ro/A_patra_batalie_de_la_Plevna_si_capitularea_gruparii_otomane, *A patra bătălie de la Plevna și capitularea grupării otomane*

http://www.crispedia.ro/Batalia_de_la_Plevna__30_august__11_septembrie_-_28_noiembrie__10_decembrie_1877_

http://www.crispedia.ro/Batalia_de_la_Vidin__12_24_ianuarie_-_23_ianuarie__4_februarie_1878_, *Bătălia de la Vidin (12/24 ianuarie – 23 ianuarie/4 februarie 1878)*

<http://www.darnick.com/halmagiu/catusele.html>

<http://www.dri.gov.ro/documents/31032010-romania-Europa-miniatura.pdf>

<http://www.flux.md/editii/2008129/articole/3949/>, *Nikolai Nikolaevici DURNOVO, Reflecții despre Basarabia.Anul 1912*

<http://www.fordham.edu/halsall/mod/1878berlin.html>, *Culegere de istorie modernă: Tratatul de la Berlin, 1878 – Extrase din Balcani*

http://www.historia.ro/exclusiv_web/actualitate/articol/tratatul-adrianopol-un-prim-pas-independenta, *Călin ION, Tratatul de la Adrianopol, un prim pas spre independență*

http://www.historia.ro/exclusiv_web/general/articol/enigma-unui-nume-basarabia

http://www.historia.ro/exclusiv_web/general/articol/tarul-alexandru-al-ii-lea-declara-razboi-imperiului-otoman-chisinau, *Țarul Alexandru al II-lea declară război Imperiului Otoman la Chișinău*

http://www.historia.ro/exclusiv_web/general/articol/tratatul-pace-paris-1856-prevederile-referitoare-principatele-romane, *Tratatul de Pace de la Paris (1856) - prevederile referitoare la Principatele Române*

<http://www.idr.ro/publicatii/Documente%20Diplomatice%20Romane%20seria%20I%20volumul%2011%20anul%201883.pdf>
<http://www.ioncoja.ro/textele-altora/istoria-evreilor-in-terile-noastre/>
<http://www.isciv.ro/istorie-si-civilizatie/articol-integral/evreii-din-moldova-1821-1866>
<http://www.italythisway.com/places/articles/sybaris-history.php>
[http://www.jewishencyclopedia.com/articles/1264-alliance-israelite-universelle:](http://www.jewishencyclopedia.com/articles/1264-alliance-israelite-universelle)
<http://www.masonicdictionary.com/twain.html>
<http://www.nationalistul.com/wp-content/uploads/2013/06/Lehrer-G-Milton-Ardealul-pamant-romanesc.pdf>, p.146
<http://www.oocities.org/imjhsresourcebook2/Loeb6b.htm#note050>
<http://www.roncea.net/index.php/component/k2/item/126-adevarul-despre-eminescu-la-120-de-ani-de-la-ucidere>
<http://www.scribube.com/istorie/CUCERIREA-INDEPENDENTEI-DE-STA41466.php>,
Cucerirea Independenței de stat a României
<http://www.scribube.com/istorie/intre-imobilism-si-aspiratie-d102612019.php>
<http://www.scribube.com/istorie/PARTICIPAREA-ROMANIEI-LA-RAZBO91229.php>,
Participarea României la război. Măsurile îndeplinite de armata română pe timpul acțiunilor antiotomane
http://www.sud-est.md/numere/20110621/article_2/
<http://www.unibuc.ro/CLASSICA/Xenopol-vol6/cap18.pdf>
http://www.upm.ro/facultati_departamente/ea/RePEc/curentul_juridic/rcj08/recjurid081_212F.pdf, Nicolae BALINT, *Aspects Regarding the Organization and the Function of the Transylvanian Appeal Court of Târgu-Mureș*
<http://www.ziaristionline.ro/2013/01/19/adevarul-despre-eminescu-istorisirea-celei-mai-cumplete-crime-din-istoria-romaniei-planul-profesorului-constantin-barbu-exclusiv-ziaristi-online>
<http://www.ziarulnatiunea.ro/2012/05/07/un-abuz-juridic-si-moral-de-acum-mai-bine-de-un-veac/>
<http://wwwbloggercom-dragos.blogspot.ro/2013/02/poetul-fatain-fata-cu-piticia.html>
<http://ziarullumina.ro/sanatate/simptomele-si-tratamentul-bolnavilor-de-erizipel>
<http://trove.nla.gov.au/ndp/del/article/18342934>
<http://revistacultura.ro/nou/2011/11/eminescu-ultima-zi-la-E2%80%9Etimpul%E2%80%9C9/>